

[til læreren]

Arbejde med kilder på mellemtrinet

Sebastian Olden Jørgensen: Svenskekrigene. 2018

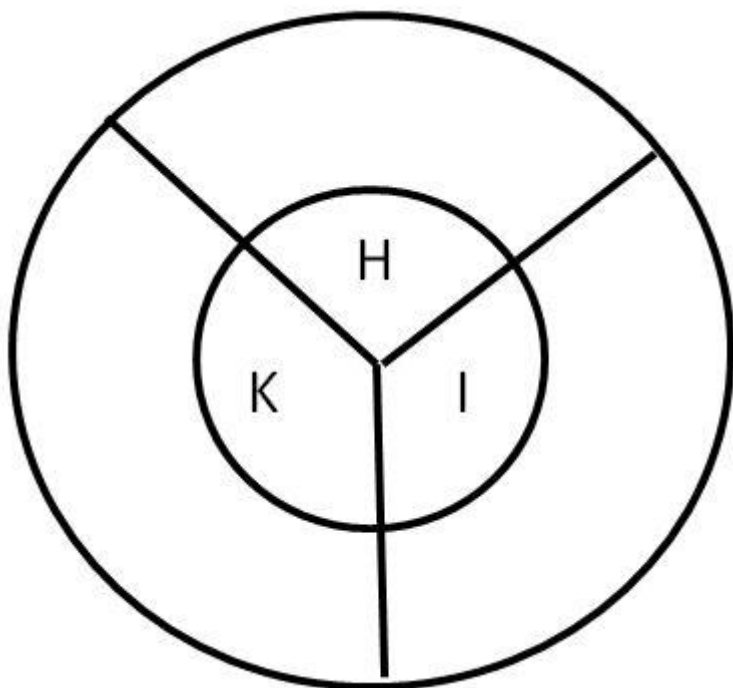
Fra eleverne får historie på skemaet i 3. klasse er det væsentligt at styrke deres forståelse for, at fortiden (det levede liv), som er et omdrejningspunkt i faget, i sig selv er forsvundet. For at forholde sig til og beskæftige sig med fortiden, må den iscenesættes og konstrueres som historiske fortællinger. Det sker bl.a. med afsæt i kilder, dvs. de materielle og immaterielle spor som fortiden har efterladt sig, og hvad der i øvrigt er fortalt, skrevet, sagt, vist osv. om fortiden. Disse elementer bliver dog først kilder, når de anvendes til at søge svar på det, man gerne vil finde ud af. Det, man søger svar på, vil ofte være formuleret som spørgsmål, der kan være bearbejdet til en historisk problemstilling.

Også som skolefag er historie et undersøgende fag. Undervisningen må tilrettelægges, så den lægger op til, at eleverne søger at belyse historiske spørgsmål og problemstillinger. De kan være stillet af læreren, af læremidlet, eller være formuleret af eleverne selv. Eleverne må også indse og reflektere over konsekvenserne af, at der findes uendelig meget fortid, og at der ud fra kilder er og fortsat bliver konstrueret endeløst mange historier om den. Historier, der ofte er forskellige og endda modstridende, men alligevel gyldige fortællinger om det samme fortidige begivenhedsforløb.

I undervisningen må eleverne tilegne sig metoder og fremgangsmåder, der udvikler deres undersøgelseskompetencer. De må bl.a. øve sig i at forholde sig kildekritisk til såvel de didaktiserede, f.eks. grundbogen eller historieportalen, og ikke-didaktiserede læremidler, f.eks. en spillefilm eller byrummet, der inddrages i forløbet. Elevernes arbejde med kilder bør derfor være en naturlig og integreret del af al undervisning i faget. Det er således ikke konstruktivt, at eleverne beskæftiger sig med kilder som en løsrevet mekanisk øvelse eller procedure.

Undervisningen må tilrettelægges, så eleverne arbejder analyserende og tolkende til kilderne. Det betyder bl.a., at eleverne må forstå, at spørgsmål eller den historiske problemstilling, som de søger at belyse, giver kilderne sjældent et entydigt, fuldstændigt og korrekt svar på. Det indebærer dog ikke, at de skal forkaste kilden. Kan eleverne ikke finde kilder, der på et vist niveau kan belyse den historiske problemstilling, må de måske justere problemstillingen eller konstatere, at problemstillingen ikke kan besvares ud fra det foreliggende kildegrundlag.

Der findes adskillige analysemodeller, som eleverne kan følge, når de arbejder med kilder. Det er væsentligt, at de ikke blot følges slavisk, men at eleverne bruger dem funktionelt i samspil med de spørgsmål eller den problemstilling, de undersøger. Overordnet er en kildeanalyse rettet mod tre forhold: **Hensigten** (hvad er formålet med den), **Indholdet** (hvad fortæller den) og **Konteksten** (hvor, hvornår og i hvilken sammenhæng er den blevet til). En sådan enkel **HIK**-model kan bruges, når eleverne på mellemtrinet parvis eller gruppevis skal styrke deres undersøgelses- og metodekompetencer. På et ark tegnes to koncentriske cirkler, der opdeles i tre lige store dele (se nedenstående figur), der navngives "Hensigt", "Indhold" og "Kontekst". Eleverne studerer kilden og noterer i den inderste cirkels tre felter stikord om henholdsvis hensigt, indhold og kontekst. I den yderste cirkel noterer de, hvad der er relevant fra kilden til belysning af problemstillingen inden for de tre forhold.

Denne måde at forholde sig til en kilde på, gør det anskueligt, i hvilket omfang og på hvilket niveau kilden kan bruges til at belyse problemstillingen, og om det evt. er hensigtsmæssigt at justere spørgsmålene i problemstillingen. En hjælp hertil kan være at overveje, hvilke spørgsmål der kan stilles for at forstå kilden og dens hensigt, indhold og kontekst. Afhængig af kildetype kan det både være spørgsmål, der er rettet mod fortiden og fortællingen om den. Læreren kan kræve, at de fleste spørgsmål skal indledes med spørgeord som eksempelvis hvem, hvad, hvornår, hvor, hvordan, hvorfor. Det følgende er eksempler:

Til en skriftlig kilde kan eleverne f.eks. spørge:

Hensigt

- Hvem er ophavsmanden? (Ophavsmanden er den person, der har skrevet teksten)
- Hvem henvender kilden sig til?
- Hvorfor har ophavsmanden skrevet teksten? (Hvad er budskabet? Hvad vil han opnå?)

Indhold

- Hvilke oplysninger giver kilden?
- Hvor troværdige er tekstens oplysninger? (Er der f.eks. andre kilder, der ikke er afhængige af kilden, der analyseres, som fortæller nogenlunde det samme?)

Kontekst

- Hvilken type tekst er kilden (f.eks. et brev, et uddrag fra en roman, en avisartikel eller en lov)?
- Er kilden en beretning (udsagn om et hændelsesforløb) eller et dokument (udsagn om noget, der skal ske eller gøres, f.eks. en lov)
- Hvor og hvornår er teksten skrevet?
- Hvis kilden er en beretning (fortæller om et hændelsesforløb):
 - Er ophavsmanden første- eller anden-håndsvidne?

- Hvilket forhold har ophavsmanden til situationen, han fortæller om (fx ophavsmandens rolle og mening om begivenheden)?
- Hvor lang tid er der gået mellem begivenheden er sket til, at der bliver skrevet om den?

I hvilken grad egner den skriftlige kilde sig til at belyse din problemstilling?

Til et billede kan eleverne f.eks. spørge:

Hensigt

- Hvem er ophavsmanden? (den person, der har taget eller udført billedet)
- Kan du ud fra billedet sige noget om ophavsmanden?
- Kan du f.eks. se, om han ved noget om det, han har tegnet eller malet? Eller kan du se, hvad hans holdning er til det, han har taget et fotografi af, tegnet eller malet?

Indhold

- Hvad fortæller kilden?
- Hvad er billedets budskab?
- Hvor troværdige er billedets oplysninger? Er der andre kilder, der fortæller det samme?

Kontekst

- Hvilken slags billede er kilden? (fx et foto, et maleri eller en tegning(evt. delt undergrupper som i vittigheds-, satire- karikatur))
- Hvor og hvornår er billedet lavet?

Hvordan kan billedkilden bruges til at besvare dine spørgsmål?

Til et mindesmærke eller en statue kan eleverne f.eks. spørge:

Hensigt

- Hvad er det for et mindesmærke/statue?
- Hvem har etableret mindesmærket/statuen, hvornår og i hvilken anledning?
- Hvem er ophavsmanden? (den person, der har taget eller udført mindesmærket/statuen)
- Kan du ud fra mindesmærket/statuen sige noget om ophavsmanden?
- Hvem henvender den sig til, og hvad skal den minde den besøgende om?

Indhold

- Hvordan ser mindesmærket/statuen ud (former, materialer, kunstneriske og æstetiske udtryk)
- Hvilke symboler, figurer og billeder er anvendt og med hvilke begrundelser (æstetiske og kommunikative virkemidler, hvad er budskabet)?
- Hvilke sammenhænge er der mellem former, figurer og materialer med det, der skal mindes?
- Hvilken funktion har en evt. indskrift (er den overvejende informerende eller skal den påvirke den besøgende)?

Kontekst

- Hvorfor blev mindesmærket/statuen placeret lige her?

- Hvilken funktion og betydning har mindesmærket/statuen haft i tidens løb, og hvordan er det blevet brugt (historiebrug, mindekultur, glemsel osv.)?

I hvilken grad egner kilden sig til at belyse din problemstilling?